

Nr 94.

Av herr **Carlström m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om anslag till understöd åt kommunala läroanstalter för yrkesundervisning.*

I årets statsverksproposition har under åttonde huvudtiteln, *Yrkesundervisningen*, för budgetåret 1942/43 upptagits ett förslagsanslag av 2 400 000 kronor till understöd åt kommunala läroanstalter för yrkesundervisning.

Statsunderstödet till avlöning åt lärare i hantverk, industri och handel har därvid jämlikt gällande bestämmelser om understöd till kommunala anstalter för yrkesundervisning (kungl. kungörelsen 1933:295) beräknats till högst 2 kronor 35 öre för undervisningstimme i lärlingsskola och högst 2 kronor 55 öre i yrkesskola, medan statsunderstödet till avlöning åt lärare i husligt arbete ansetts böra utgöra i lärlingsskola högst 1 krona 80 öre samt i yrkesskola högst 1 krona 95 öre för undervisningstimme.

Yrkesundervisningen i husligt arbete (omfattande hushållsgöromål, sömnad, vävning, hälsovård och barnavård) har hitintills med avseende på statsunderstödet storlek intagit en undantagsställning i jämförelse med undervisningen i hantverk, industri och handel. Statsunderstöd till avlöning åt lärare i de tre sistnämnda yrkesgrenarna har alltsedan år 1933 utgått med ovannämnda belopp. Understöd till avlöning åt lärare i husligt arbete däremot har utgått med högst 1 krona 50 öre för undervisningstimme i lärlingsskola och högst 1 krona 65 öre i yrkesskola.

Skolöverstyrelsen, som, med anledning av vad riksdagen anfört i skrivelsen nr 8 av år 1941 under punkten 178, avgivit utredning avseende förbättring av undervisningens i husligt arbete ställning i förhållande till andra ämnesgrenar, har föreslagit, att denna undervisning vid kommunala anstalter för yrkesundervisning i arvodeshänseende jämfästas med undervisning i hantverk, industri och handel.

Skolöverstyrelsen erinrar i sin framställning om ett av överstyrelsens konsulent för husligt arbete gjort uttalande, som refererats i 1939 års åttonde huvudtitel och som gått ut på ett åvägabringande av jämställdhet mellan undervisning i husligt arbete och annan yrkesundervisning.

I 1939 års anslagsäskande hade överstyrelsen sagt sig finna de av konsulenten framförda skälen för åvägabringande av sådan jämställdhet mycket vägande. Enär emellertid departementschefen i 1939 års statsverksproposition, med uttalande att starka principiella skäl förebragts för det framställda förslaget, utgått från att denna fråga särskilt skulle uppmärksammas vid de utredningar, som erfordrades på detta område, hade överstyrelsen icke

då ansett sig kunna avgiva förslag om sådan principiell ändring av understödsgrunderna för yrkesundervisning i husligt arbete, som berörda jämställande skulle innebära. I 1940 års anslagsäskande hade överstyrelsen med hänsyn till det föreliggande tidsläget icke ansett sig böra göra framställning om någon förbättring av gällande understödsgrunder.

Tidsförhållandena ha visserligen sedan dess icke undergått någon förändring till det bättre. Skolöverstyrelsen anser emellertid, att det skulle lända yrkesundervisningen i husligt arbete till stort men, om understödsgrunderna för denna del av yrkesundervisningen allt forfarande skulle vara mindre förmånliga än för övrig sådan undervisning. Överstyrelsen framhåller med rätta, att utbildningen av husmödrar och hembiträden är en för landet lika viktig sak som utbildning av yrkesutövare inom hantverk, industri och handel, samt att under kristider, då det är av största vikt, att såväl födoämnen som textilier i hemmen omhändertagas på för folkhälsa och ekonomi bästa sätt och icke minst att barnen få sin rätta vård, är undervisningen i husligt arbete, som omfattar såväl hushållsgöromål som sömnad och barnavård, av ännu större betydelse än eljest. Överstyrelsen påpekar även, att ett större statsunderstöd skulle giva kommunerna vidsträcktare möjlighet än nu att ordna heltjänster och därigenom förvärva bättre lärarkrafter.

Skolöverstyrelsen erinrar till sist om den höjning av arvode till lärarinnor i hushållsgöromål vid fortsättningsskola från 2 kronor till 2 kronor 50 öre för undervisningstimme jämte fri kost i samband med de praktiska övningarna i ämnet och fri bostad jämte bränsle eller ersättning härför, som föreskrivits i kungl. kungörelsen 1941:469, och betonar, att lärarinnor i hushållsgöromål vid skolor för yrkesundervisning icke böra vara sämre lottrade än lärarinnor i samma ämne vid fortsättningsskolan.

Överstyrelsen förordar därför nu en ändring av grunderna för beräkning av statsunderstöd för yrkesundervisning, så att de för yrkesundervisning i hantverk, industri och handel gällande grunderna givas allmän giltighet och komma att jämväl omsluta husligt arbete. Den härav föranledda merkostnaden för budgetåret 1942/43 beräknas till 20 000 kronor.

Statskontoret har tillstyrkt höjning av statsunderstödet för undervisning i husligt arbete vid anstalter för yrkesundervisning till endast 1 krona 80 öre för undervisningstimme i lärlingskola och 1 krona 95 öre för undervisningstimme i yrkesskola och motiverat detta sitt avvikande från skolöverstyrelsens förslag med att lärarinnorna i husligt arbete vid yrkesundervisningsanstalterna icke böra försättas i bättre ställning än fortsättningsskolornas skolköklärarinnor, samt att de icke böra garanteras en så hög lönenivå, att därigenom föregripes de överväganden rörande avlönings- och statsbidragsbestämmelserna för yrkesundervisningen, som kunde komma till stånd vid en allmän blivande översyn av yrkesundervisningsväsendet. Statskontoret påpekar vidare att, då statsunderstödet till yrkesundervisningsanstalterna ej

finge överstiga 2/3 av den till lärarna utgående avlöningen, motsvarade de nuvarande maximibidragen till undervisning i husligt arbete, 1 krona 50 öre, respektive 1 krona 65 öre per undervisningstimme, en avlöning av 2 kronor 25 öre, respektive 2 kronor 47 öre för timme. Med den av statskontoret föreslagna ökningen av understödsbeloppen skulle avlöningen för ifrågavarande lärare komma att utgöra högst 2 kronor 70 öre för undervisningstimme i lärlingsskola och högst 2 kronor 92 öre för undervisningstimme i yrkesskola.

Departementschefen har biträtt statskontorets förslag med liknande motivering för avvikandet från skolöverstyrelsens förslag som den av statskontoret anförda, nämligen att frågan om löneställningen för lärarna i husligt arbete icke bör ses enbart i förhållande till avlöningsbestämmelserna för övriga grenar av yrkesundervisningen, utan avseende måste också fästas vid likartad undervisning inom andra skolformer, närmast fortsättningsskolorna, samt att en viss försiktighet är motiverad även av att frågan om denna undervisnings mera definitiva ordnande är aktuell. Statsrådet anser dock, att »en blivande lösning av de organisatoriska frågorna icke torde föregripas genom en provisorisk höjning av arvoden för undervisningen i husligt arbete vid ifrågavarande yrkesskolor».

Gentemot ovan återgivna argumentering för det framlagda förslaget må emellertid framhållas, att statskontorets uttalande, »att lärarinnorna i husligt arbete vid yrkesundervisningsanstalterna icke böra försättas i bättre ställning än fortsättningsskolornas skolkökslärarinnor», icke på något sätt kan anses vara rättvist. I yrkesskolornas kurser för äldre och i ämneskurserna äro omkring 70 % av eleverna husmödrar, blivande husmödrar eller hembiträden. Undervisningen är till stor del förlagd till tiden efter kl. 17 och måste för uppnående av full effektivitet vara starkt koncentrerad. I de egentliga yrkeskurserna, t. ex. för hembiträdesutbildning och i husmoderskurser, är undervisningen därjämte förbunden med produktion för att driva upp yrkesmentaliteten. För anställning vid lärlings- och yrkesskolor fordras av skolöverstyrelsen utfärdad behörighet därtill, vilket förutsätter särskilda kvalifikationer för dylik undervisning. Skola lärarinnorna på detta stadium i fortsättningen jämföras med lärarinnor på barnstadiet, blir följden säkerligen, att de, även sedan de nått ordinarie anställning, komma att söka sig över till barnundervisningen, såsom redan i vissa fall skett. Faran av en på grund av de låga lönerna dålig rekrytering av lärarkrafterna vid yrkesskolorna har också starkt betonats av skolöverstyrelsen.

Den av statskontoret föreslagna och av departementschefen tillstyrkta ökningen av understödsbeloppen från 1 krona 50 öre till 1 krona 80 öre för undervisningstimme i lärlingsskola och från 1 krona 65 öre till 1 krona 95 öre i yrkesskola skulle medföra, att avlöningen för ifrågavarande lärare komme att utgöra högst 2 kronor 70 öre för undervisningstimme i lärlings-

skola och högst 2 kronor 92 öre för undervisningstimme i yrkesskola. Denna höjning av timarvodena uppväger alltså icke den avlöning av 2 kronor 50 öre för undervisningstimme jämte fri kost i samband med de praktiska övningarna i ämnet och fri bostad jämte bränsle eller ersättning härför, som är stadgad för skolkökslärarinna vid fortsättningsskola.

Det torde vara betydligt mera rättvist att jämföra lärarna i husligt arbete vid lärlings- och yrkesskolor med lärarna i ämnet vid yrkesbestämda högre folkskolor, praktiska mellanskolor och kommunala flickskolors praktiska linje, där de från och med den 1 juli 1939 äro placerade i gällande lönereglementes 18:e lönegrad.

Den i årets statsverksproposition föreslagna löneställningen för lärarna i husligt arbete vid yrkesskolorna kommer alltjämt att innebära en undervärdering av yrkesundervisningen i husligt arbete i förhållande till andra grenar av undervisningen vid dessa skolor. Såsom skolöverstyrelsen framhållit, torde dock yrkesundervisningen i husligt arbete vara minst lika viktig och värd omhuldande från statsmakternas sida som yrkesundervisning i hantverk, industri och handel.

Vidare är att märka, att den blivande allmänna översynen över yrkesundervisningsväsendet alltjämt låter vänta på sig. Det bör dessutom kunna förväntas, att man vid denna översyn kommer att frångå den nuvarande undantagsställningen för undervisningen i husligt arbete, varför dess jämställande redan nu med annan yrkesundervisning icke kan innebära några risker för det definitiva ordnandet av yrkesundervisningen.

Utöver vad skolöverstyrelsen anfört i sin utredning och hemställan om åvägabringande av yrkesundervisningens i husligt arbete jämställdhet i arvodeshänseende med yrkesundervisningen i hantverk, industri och handel, må jämväl påpekas det psykologiska värdet av att det husliga arbetet i nu förevarande avseende likställes med andra yrken. Det kan med sannolikhet förväntas, att en sådan likställdhet skulle bidra till att skänka det husliga arbetet ökat anseende i det allmänna medvetandet, ett mål som under de senaste åren från skilda håll framhållits som i hög grad eftersträfvansvärt.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag till yrkesundervisning i husligt arbete skall utgå efter samma grunder som beträffande hantverk, industri och handel, och att anslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning därför höjes från i statsverkspropositionen föreslagna 2 400 000 kronor till 2 410 000 kronor.

Stockholm den 23 januari 1942.

C. Fr. Carlström.

E. G. C. Brandt.

Lennart Bondeson.

K. H. Andersson.

K. E. Johanson.